

Ornitologiskt värdefullt

Antalet häckande fågelpar i Norrsjölunden uppvisar en täthet på i genomsnitt nästan 9 par fåglar inom varje hektar (100x100 m). Inom Surahammars kommun torde endast Rävnsuddens vid Gnien kunna uppvisa en lika rik häckfågelfauna i skogsmiljö.

Påfallande är det stora antalet hålhäckande fåglar i lunden. 26 par av 11 arter häckar i lundens hålträd. Dit hör de fyra hackspettarterna och de två paren skogsduva.

Sju par grönsångare inom 14 ha skogsmark är ett extremt stort antal för våra trakter. Ett par ormråk är också noterbart. Emellertid är det helheten som ska poängteras. Att i ett så begränsat skogsområde finna 47 olika fågelarter under häckningstid, visar den för fågelfaunan mycket höga kvalitén som biotopen i Norrsjölunden utgör.

Det finns två betydande faktorer i en skogsmiljö som påverkar fågelfaunans art- och individrikedom, nämligen antalet trädarter och trädens ålder. Ju fler trädarter och ju äldre träden är desto rikare fågelliv.

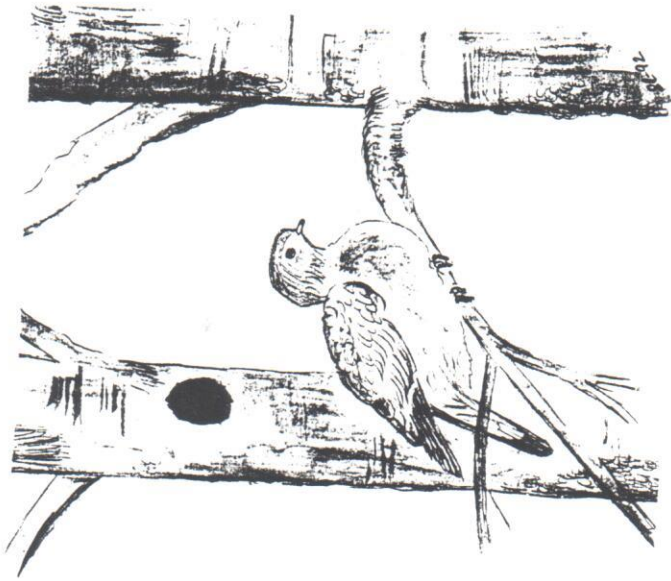
Hot mot naturvärdet

Nuvarande markägare i Norrsjölunden är Domänverket. Enligt skogstaxeringen finns det idag ca 235 kubikmeter virke per hektar, eller 3300 m³ virke i hela lunden. Detta motsvarar ett värde på nästan en halv miljon kronor.

En skogsavverkning även i begränsad skala skulle komma att äventyra det höga naturvärde som fågelfaunan indikerar i Norrsjölunden.

Tack

Tack till Sven Enarsson vid Domänverket för uppgifter om skogens ålder och trädsmansättning.



Skogsduva.

Ringmärkning i Lisjöviken

Text och teckningar: Sören Larsson

Lisjöviken representerar en naturtyp som jag tror kommer att uppstå vid flera av våra sjöar. Det är relativt små områden (sjövikar) med riklig förekomst av bladvass, andra höga gräsarter samt videbuskar.

Hur värdefull är denna typ av natur för fåglarna? Det var svaret på den frågan som gjorde att vi startade ringmärkning av fåglar i Lisjöviken 1985. Vi har nu jobbat med denna verksamhet i 8 säsonger. Det skulle också visa sig snart att svaret på vår fråga ovan, kom att bli betydligt mer komplicerat än vi först anade. Verksamheten här vid Lisjöviken ger däremot en mängd annan information om och kring fåglarna, därför ämnar jag redogöra för verksamheten 1992.

1992-års fångst

Det är fågelrikt i Lisjövikens vassar och buskage. Under de 15 morgnar vi ringmärkte, fångade vi genomsnitt 62 fåglar/morgon. Bästa trycket var i juli med 73 fåglar/morgon, i augusti var genomsnittet 71 och september 42.

Alla fåglar ringmärks inte. Från början har vi valt ut ett antal arter som vi tror bär på spännande information och som vi nu ringmärker. Dessa är blåhake, näktergal, törnsångare, ärtsångare, trädgårdssångare, sävsångare, rörsångare,

gräshoppssångare, kärrsångare, svarthättia och pilfink. Det finns naturligtvis flera fågelarter vi borde tagit med, men tillgången på kunniga ringmärkare och fågelplockare begränsade antalet arter. Nu börjar vi få en grupp som kan konstn, varför en utveckling av verksamheten till att omfatta flera arter kan bli aktuell.

Det är spännande att analysera trender. Varför ökar eller minskar olika arter i antalet? I Naturklubbens årskrift 1987 redovisar Robert Lager de tre första årens verksamhet i Lisjöviken. En jämförelse med det materialet visar att vi ringmärker nästan lika många rörsångare i år som de tre första åren tillsammans. Vi ringmärkte också betydligt fler sävsångare i år än det sammanlagda resultatet för de tre första åren. Vi bedriver verksamheten huvudsakligen under lördag/söndagar varför tillfälligheter kan spela in, men det är troligt att såväl rörsångare som sävsångare uppträder talrikare i Lisjövikens vassar nu.

Av de 199 ringmärkta rörsångarna var 180 st (90%) årsungar (1-k fåglar = födda denna sommar). Hos sävsångarna var 78 av 85 ex (92%) årsungar. Det här visar på ett bra häckningsresultat för de båda arterna under 1992. De rör- och sävsångare vi



Endast fem unga blåhakehonor ringmärktes vid Lissjövikens 1992.

ringmärker i Lissjövikens häckar i regionen.

Detsamma gäller de törnsångare vi ringmärkte. Törnsångaren gynnas av att jordbrukslandskapet växer igen. 1990 ringmärkte vi 55 törnsångare, 18 st 1991 och 31 i år. 81 % av de märkta fåglarna var årsungar 1992, vilket också tyder på bra häckningsresultat.

Blåhaken är en av favoritarterna. Den häckar i den Skandinaviska fjällkedjan och har sina vinterkvarter i området Mellan Östern till Indien eller i sektorn norr därom. De blåhakar som rastar och åter upp sig vid Lissjövikens häckar gissningsvis i de södra fjällområdena i Norge och Sverige. Några ringmärknings-återfynd som bekräftar det saknas ännu.

Endast 19 blåhakar ringmärktes i år, av dessa var 13 (68 %) ungfåglar. Det är den lägsta andelen ungfåglar vi noterat bland blåhakarna, under åren.

Kontroller av ringmärkta fåglar

Många av de frågor vi ställer oss, får vi svar på genom att återfånga så många fåglar som möjligt. 1992 gjorde vi 57 återfångster. De flesta sker de närmaste dagarna efter ringmärknigen men det finns också några mer intressanta kontroller som jag vill redovisa.

En törnsångare som vi ringmärkte 25/7 hade påbörjat upplagringen av fett (flygbränsle) på kroppen och vägde 11,5 gram. 14 dagar senare kontrollerade vi fågeln igen, då vägde den 13,4 gram, var "fulltankad" och redo att starta sin flyttningsresa.

En ung blåhakehona ringmärktes 30/8, hon var då långt kommen i upplagringen av fett och vägde 15,6 g. Sex dagar senare kontrollerade vi henne igen. Hon vägde då 16,9 g och var redo att fortsätta flyttningen.

Vi har redan fått två av våra fåglar från 1992 kontrollerade på annan lokal. En ung törnsångare som vi ringmärkte i Lissjövikens den 27/7 hade påbörjat fettupplagringen och vägde 11,0 g. Tio dagar senare kontrollerades fågeln vid Kvissmaren i Närke, den var då "fulltankad" och vägde 15,1 g. Under alla de år vi ringmärkt i Lissjövikens har vi

	Juli			Augusti							September			Total	
	25	27	30	1	8	15	16	22	23	30	2	4	12		18
Näktergal	1						1								
Blåhake								1	4	2	6	5	1		19
Gräshoppsångare				1											1
Sävsångare	19	16	3	2	2	17	3	6	2	9	3	2	1		85
Kärrsångare	1														1
Rörsångare	27	16	8	21	10	28	11	23	10	23	5	7	7	3	199
Ärtsångare	2	2		1	2	2			1				1		11
Törnsångare	4	8	1	4	3	2	4	1	2				2		31
Trädgårdssångare	3	3	2	5			1	1			1	1	2		18
Svarthätta							1	1	1	2			1	3	7
Pilfink			3												5
Enkelbeckasin		1													1
Kungsfiskare								1							1
Ledusvala									1						1
Trädpiplärka								1	1						2
Ängsfiolärka								1	1				1		2
Gärdsmyg														1	1
Jämsparv				1	4	3	1						2	5	16
Rödhake	2	3		1	1	4	1	1	2			4	2	13	46
Rödstart														1	1
Buskkvätta	1	4	2	4	5	3									19
Lövsångare	5	12	11	5	7	18	12	39	17	18		2	6	1	153
Kungsfågel												2	1	1	4
Sv. flugsnappare									2						2
Entita		1						1				1		1	4
Talltita														1	1
Blåmes	1			2			2	4				1	5	3	18
Talgoxe				2	1		5	2				1	7		18
Tömskata				1			1								2
Skata				1			1						3		5
Bofink								1		2		3	2	2	11
Grönfink				3	2	1	1	3	1				1	4	16
Grönsiska				1	2										3
Rosenfink				2	2										4
Domherre															1
Gulspurv	1	3	3	3	9	1	3	2	7	3		6	9		50
Sävsparv	12	16	12	2	20	21	2	10	12		6	15	15	17	167

Tabellen visar antalet fångade fåglar i Lissjövikens 1992.

aldrig funnit någon rörsångare med den imponerande vikten. Frågan ställer sig: Håller Lisjövikens vassar tillräcklig hög kvalitet?

Vi kontrollerade tre fåglar som var ringmärkta på andra platser. En rörsångare med ring från Belgien runt benet. En sävsångare märkt i Italien samt en svenskmärkt rörsångare.

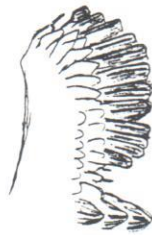
Biometriska mått

När vi har fågeln i handen passar vi på att ta andra uppgifter, såsom vinglängd, vikt, mängden lagrad fett samt ruggningsstatus. Några av de arter vi studerar byter vingpennor och vissa kroppsfjädrpartier innan de startar flytningen på hösten. Ruggningen påbörjas när häckningen är avslutad. Betydelsefullt är då hur snabbt det går att byta vingpennorna. Tillgången på näringsrik föda är då viktigt.

Vingpennerruggningen hos en törnsångare vid Lisjöviken visas i figur nr 1. När vi ringmärkte fågeln den 27/7 hade den fem gamla, slitna handpennor och fem armpennor kvar. 20 dagar senare (16/8) kontrollerade vi fågeln. Alla gamla pennor hade den då släppt men endast 5 nya handpennor och 3 armpennor var helt utvuxna. Den 30/8 kontrollerade vi fågeln igen, nu hade alla nya pennor full längd. Dessutom hade den under de sista 14 dagarna ökat i vikt med 2,4 g (16%) genom fettupplagring. Några dagar till i Lisjöviken och den kunde starta sin långa flyttning till vinterkvarteret någonstans i Afrika.



920727



920816

Fig. 1: Vingens utseende hos samma törnsångare.

Lusflugan

Fåglarna bär också med sig parasiter av olika typer och det man främst får kontakt med när man handskas med fåglar är lusflugor. 9 arter fågellusflugor är anträffade i Sverige. De lever på fågeln och får sin energi genom att suga blod från fågeln. De här djuren är i storlek som en husfluga och neråt.

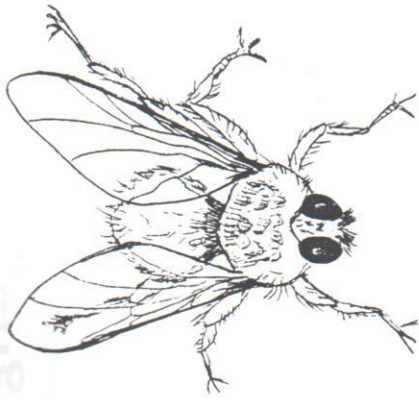
Fågellusflugor är starkt anpassade till specifika fågelarter. Kunskapen om vilka fågelarter som drabbas av de olika lusflugarterna är nog inte helt klarlagt ännu. Vi fann i år två nya arter som aldrig tidigare hittats på sävsångare i Sverige samt en ny art på trädgårdssångare.

18 lusflugor fångade vi in i år. Hjälp med artbestämningen har vi haft av Hugo Andersson i Lund.

Tack

Ett stort tack till markägaren Dag Edeen vid Lisjö gård för tillstånd att bedriva ringmärkning i Lisjöviken.

Också ett tack till alla som hjälpt till med fältarbetet: Greta Larsson, Stefan Johansson, Ralf Lundmark, Anders Frohm, Bo Eriksson och Jan Österberg.



Fågellusflugan *Ornithomyia chloropus* är den vanligaste på fåglarna i Lisjöviken.

Lusfluga

Fågelart	Törnsångare	2 honor	Ornithomyia chloropus
Rörsångare	1 hane	7 honor	Ornithomyia chloropus
		1 hona	Ornithomyia avicularia
Sävsångare	2 hanar	1 hona	Ornithomyia chloropus
		2 hanar	Ornithomyia chloropus
Trädgårdssångare	2 honor		Ornithomyia fringillina
			Ornithomyia chloropus

Fångade lusflugor och deras värdfåglar vid Lisjöviken 1992.